

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

Факультет фінансів

Кафедра фінансів

галузь знань 07 Управління та адміністрування
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
спеціалізація Фінанси і кредит

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

Форма навчання: заочна

МАГІСТЕРСЬКА ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: « Бюджет держави, як інструмент макроекономічного регулювання »
у складі комплексної теми: « Актуальна макрофінансова проблематика та
шляхи її вирішення в Україні »

студентки Джабраїлової Жанетти Ісаївни

_____
(підпис)

Науковий керівник декан, професор,
кандидат економічних наук

_____ Хлівний В.К.
(підпис)

**Магістерська дипломна робота допущена до захисту в
Екзаменаційній комісії з атестації здобувачів вищої
освіти**

Завідувач кафедри д.е.н., професор

_____ В. Федосов
(підпис)

Київ 2019

ЗМІСТ

<u>ВСТУП</u>	3
<u>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУТНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ</u>	7
<u>1.1. Роль бюджетної політики в макроекономічному регулюванні</u>	7
<u>1.2. Сутність та значення державного бюджету в регулюванні макроекономічних процесів</u>	16
<u>1.3. Структура доходів і видатків Державного бюджету України</u>	26
<u>РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ</u>	35
<u>2.1. Аналіз виконання доходної частини Державного бюджету</u>	35
<u>2.2. Оцінка виконання видаткової частини Державного бюджету</u> ...	43
<u>2.3. Дефіцит Державного бюджету та його вплив на економічний розвиток держави</u>	50
<u>РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ</u>	62
<u>3.1. Напрями зміцнення доходної частини Державного бюджету</u> ...	62
<u>3.2. Підвищення ефективності формування видатків Державного бюджету</u>	69
<u>3.3. Шляхи зниження обсягу дефіциту Державного бюджету</u>	79
<u>ВИСНОВКИ</u>	89
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</u>	94

ВСТУП

Актуальність теми. Бюджетна система України пройшла тривалий період становлення, протягом якого відбувалися зміни в її побудові відповідно до існуючого на той час суспільно-економічного ладу та устрою держави.

У рамках державних фінансів найважливішим елементом є державний бюджет. Тому на перший план виходить підвищення ефективності управління коштами державного бюджету України. Передусім це стосується державного бюджету України, який спрямований на реалізацію програм державного бюджету та надання державних послуг.

Державний бюджет є важливим інструментом сприяння соціально-економічному розвитку країни. Він використовує ряд важливих економічних, соціальних та інфраструктурних проектів і програм.

Формування дохідної частини бюджету є вагомим елементом формування та реалізації фінансово-бюджетної політики держави. Доходи бюджету виступають засобом перерозподілу ВВП та одним із найбільш вагомих інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку. Крім того, доходи визначають структуру обсягів виготовленої продукції, попиту та споживання через здійснення впливу на дохідність суб'єктів господарювання.

Сьогодні в Україні гостро стоїть проблема нерационального використання коштів з державного бюджету. Тому якісне планування бюджетних витрат і контроль за їх виконанням є однією з найважливіших складових фінансової діяльності держави. Для оптимізації структури видатків Державного бюджету України важливо вивчити всі сфери використання коштів, контролювати виконання бюджетного плану та визначити основні причини його невиконання.

Проблемним аспектам щодо визначення сутності та оцінки Державного бюджету, а також дослідженню чинників, що мають безпосередній вплив на його формування, надають належну увагу в своїх публікаціях все більше вітчизняних та іноземних науковців. Зокрема, проблеми формування доходів бюджетів та питання оцінки бюджетної забезпеченості досліджувались у наукових працях О. Василика, В. Федосова, В. Опаріна, В. Пасічника, І. Чугунова, С. Юрія та ін. Серед дослідників дальнього зарубіжжя дані проблеми вивчали М. Мінк, Дж. Де Хаан, К. Рогофф. Теоретико-прикладним аспектам побудови ефективної бюджетної політики присвячені публікації В.Дем'янишина, Н. Дехтяр, О. Дейнека, М. Карлін, В.Кудряшова та інших. Однак питання пошуку дієвих механізмів щодо підвищення ефективності формування та використання бюджетних ресурсів поки що не вирішені та потребують додаткової уваги.

Отже, нині об'єктивно необхідним є формування науково обґрунтованої концепції реалізації бюджетної політики фінансової незалежності Державного та місцевих бюджетів з метою посилення їхньої ролі та підвищення ефективності суспільних фінансів. Цим обумовлені вибір теми дослідження та його актуальність.

Метою написання дипломної роботи є поглиблення теоретичних основ державного бюджету як інструменту макроекономічного регулювання й обґрунтування основних положень і заходів щодо реалізації бюджетного потенціалу для її забезпечення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- поглибити теоретичні основи ролі бюджетної політики в макроекономічному регулюванні;
- розкрити сутність та значення державного бюджету в регулюванні макроекономічних процесів;
- дослідити структуру доходів і видатків Державного бюджету України;
- навести аналіз виконання доходної частини Державного бюджету;

- оцінити виконання видаткової частини Державного бюджету;
- проаналізувати дефіцит Державного бюджету та його вплив на економічний розвиток держави;
- запропонувати напрями зміцнення доходної частини Державного бюджету;
- навести напрями підвищення ефективності формування видатків Державного бюджету;
- окреслити шляхи зниження обсягу дефіциту Державного бюджету.

Об'єктом дослідження є бюджетні ресурси як джерела забезпечення державного бюджету як інструменту макроекономічного регулювання.

Предмет дослідження є теоретичні та практичні засади реалізації бюджетної політики з метою макроекономічного регулювання.

Теоретичною основою роботи стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі бюджетного планування, дослідження вітчизняних і зарубіжних учених з теорії глобалізації. Правове поле дослідження становлять чинні законодавчі та нормативні документи, що регламентують формування та виконання Державного бюджету.

Методи дослідження. У магістерській роботі використано сукупність загальних, загальнонаукових, конкретно-наукових та спеціальних методів та підходів, що сприяло реалізації концептуальної єдності дослідження. Зокрема, застосовано семантичний аналіз, методи індукції та дедукції, загального та особливого, формалізації, логічний та історичний підходи до вивчення процесів забезпечення формування та виконання Державного бюджету. Також у процесі досліджень використовувалися методи: логічного узагальнення (при формуванні висновків), системного підходу (при визначенні особливостей формування та виконання Державного бюджету), економіко-математичного моделювання (для вдосконалення механізму впливу бюджетної політики на розвиток економіки країни).

Інформаційна база містить наукові публікації вітчизняних та зарубіжних періодичних і спеціальних видань, монографічні дослідження, спеціалізовану навчальну літературу.

Структура дослідження. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв І.В. Бюджетна система : навч. посібник / І.В. Алексєєв, Н.Б. Ярошевич, А.М. Чушак-Голобородько. – К. : Хай-Тек Прес, 2007. – 368 с.
2. Артус М. М. Бюджетна система України : навч. посіб. / М. М. Артус, Н. М. Хижа. – Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 220.
3. Архангельський Ю. Чи може дефіцит держбюджету бути нульовим? / Ю. Архангельський // Дзеркало тижня. – 2016. – 1 жовтня. – С. 7.
4. Базилевич В.Д. Державні фінанси: Навчальний посібник / В.Д. Базилевич, Л.О. Баластрик. – К.: Атіка, 2002. – 151 с.
5. Безгуба М. О. Фінансово-бюджетна політика в умовах глобалізації економіки. Економічний вісник університету. 2016. Вип. 29/2. С. 501–507.
6. Бюджетний кодекс України: від 01.01.2018 р. № 2456-VI (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 50-51. – Ст. 572. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
7. Бюджетний менеджмент [Текст] : навч. посіб. / Л.В. Панкевич, М.А. Зварич, П.Я. Могиляк, Б.І. Хомічак. - К.: Знання, 2006. - 293 с.
8. Бюджетний менеджмент [Текст]: підручник / [В.М. Федосов, В.М. Опарін, Л.Д. Сафонова та ін.]; за ред. В.М. Федосова. - К.: КНЕУ, 2004. - 864 с.
9. Глущенко А.С. Фінанси: Навчальний посібник / А.С. Глущенко. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – 190 с.
10. Гребеник К. В. Бюджетна політика як складова державного регулювання економіки [Електронний ресурс] / К. В. Гребеник // Бізнес Інформ. - 2017. - № 9. - С. 193-198.
11. Грубляк О. М. Бюджетна політика соціально-економічного розвитку держави [Електронний ресурс] / О. М. Грубляк, М. М. Слусаряк // Молодий вчений. - 2018. - № 11(2). - С. 1103-1106.

12. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України : монографія / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 496 с.
13. Дем'янишин В. Бюджетний дефіцит та його вплив на кризову ситуацію в Україні / В. Дем'янишин // Вісн. Терноп. держ. екон. Ун-ту. – 2009. – № 5. – С. 120–123.
14. Дибко Н. М. Теоретичні засади розвитку бюджетної політики [Електронний ресурс] / Н. М. Дибко // Економіка розвитку. - 2018. - № 2. - С. 42-48.
15. Дуб А. Бюджетна політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни [Електронний ресурс] / А. Дуб, Г. Баєтул // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. - 2017. - № 2. - С. 81-86.
16. Ефективність фінансів державного сектору економіки в системі управління соціально-економічним розвитком України : монографія / І. М. Боярко, Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека. – Суми : Університетська книга, 2012.
17. Жаліло Я. Економічний прагматизм як ліки від бюджетного фетишизму / Я. Жаліло, А. Максюта // Дзеркало тижня. – 2016. – 28 травня. – С. 6.
18. Західна О. Р. Аналіз доходів та видатків державного бюджету України [Електронний ресурс] / О. Р. Західна, Л. О. Петик, О. С. Щур-Живко // Молодий вчений. - 2018. - № 2(2). - С. 714-718.
19. Західна О. Р. Система видатків державного бюджету в сучасних умовах [Електронний ресурс] / О. Р. Західна, Д. В. Трохимчук, Р. А. Глинський // Молодий вчений. - 2018. - № 9(2). - С. 485-488.
20. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2016 рік // [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-2702/>

21. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2015 рік // [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-08/>
22. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2017 рік // [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/pokaznyky-vykonannia-biudzhetu-ukrainy--rik?category=bjudzhet>
23. Каліновський Р. О. Вплив бюджетного дефіциту на реалізацію стабілізаційної політики держави [Електронний ресурс] / Р. О. Каліновський // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2018. - Вип. 1. - С. 27-33.
24. Каліновський Р. О. Роль видатків державного бюджету у проведенні стабілізаційної політики в Україні [Електронний ресурс] / Р. О. Каліновський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2018. - Вип. 30(3). - С. 12-15.
25. Карлін М. І. Бюджетна система України [Текст]: навч. посіб. / М.І. Карлін. - К. : Знання, 2008. - 428 с.
26. Карлін М.І. Фінансова система України: Навчальний посібник / М.І. Карлін. – К.: Знання, 2007. – 324 с.
27. Коблик І. Державний борг в системі економічної безпеки України: теоретичні аспекти // [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/719>
28. Колісник О. Управління бюджетним дефіцитом / О. Колісник // Світ фінансів. – 2011. – № 3–4. – С. 102–110.
29. Коляда Т. Сутність та значення бюджетної стратегії у забезпеченні фінансування основних напрямків соціально-економічного розвитку держави [Електронний ресурс] / Т. Коляда // Економічний аналіз. - 2013. - Т. 12(2). - С. 237-241.

- 30.Коротко про головне в проекті бюджету-2019 // [Електронний ресурс]: -
 Режим доступу: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%A2%D0%9A%D0%9E-%D0%9F%D0%A0%D0%9E-%D0%93%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%95-%D0%92-%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%86-%D0%91%D0%AE%D0%94%D0%96%D0%95%D0%A2%D0%A3-2019.pdf>
- 31.Костенко Ю.О. Фінансове право України : навч. посібн. [для студ. ВНЗ] / Ю.О. Костенко. – К. : Вид-во "Центр навч. літ-ри". – 2009. – 240 с.
- 32.Крисоватий А. І. Парадигма податкових та позикових фінансів / А. І. Крисоватий // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 1. – С. 132–140.
- 33.Кудряшов В. П. Фінанси / В. В. Кудряшова. – Херсон : Олді-плюс, 2008.
- 34.Кудряшов В.П. Курс фінансів: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 431с.
- 35.Левкович В. Поняття і правова природа неподаткових надходжень / В. Левкович // Фінанси України. — 2014. — № 10. — С. 41.
- 36.Максюта А. А., Чугунов І. Я. Бюджетна складова суспільного розвитку. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2012. № 3. С. 45–54.
- 37.Новікова К.І. Державний борг в системі фінансової безпеки держави: внутрішні та зовнішні загрози в умовах глобалізації / К.І.Новікова // Економічний простір. – 2011. -№ 47. – с.16 – 24.
- 38.Орлюк О. П. Фінансове право: навч. посіб. / О. П. Орлюк. — К. : Юрінком Інтер, 2013. — 527 с.
- 39.Офіційний сайт Міністерства фінансів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>.

- 40.Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки: Монографія / К.В. Павлюк. – К.: НДФІ, 2006. – 584 с.
- 41.Пасічник В. А. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень [Електронний ресурс] / В. А. Пасічник // Бізнес Інформ. - 2017. - № 12. - С. 126-131.
- 42.Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навчальний посібник / Ю.В. Пасічник. – Київ:Знання–Прес,2002. – 495с.
- 43.Першко Л. О. Формування дохідної частини державного бюджету України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Л. О. Першко, Ю. П. Волошенюк // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки. - 2017. - № 2. - С. 137-142.
- 44.Підхомний О. М. Бюджетні видатки як інструмент державного регулювання соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс] / О. М. Підхомний, О. Ю. Журба // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. - 2018. - Вип. 55. - С. 18-23.
- 45.Радіонов Ю.Д. Державні фінанси в системі забезпечення соціально-економічного розвитку України // Наукові праці НДФІ. - № 2 (67). – 2014. – с. 34-43.
- 46.Сальникова Т. В. Державний борг України: оцінка та напрями підвищення ефективності управління / Т. В. Сальникова // Економічний вісник університету. - 2017. - Вип. 33(1). - С. 385-394.
- 47.Сідельникова Л. П. Науково–теоретичне підґрунтя концепції формування доходів державного бюджету [Електронний ресурс] / Л. П. Сідельникова // Вісник Криворізького економічного інституту КНУ. - 2013. - № 1. - С. 105-109.

- 48.Скоропад І. С. Значення бюджету для фінансової системи держави [Електронний ресурс] / І. С. Скоропад, Л. О. Ніконова // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.1. - С. 322-325.
- 49.Супрун Н. Управління державним боргом в умовах фінансової кризи / Н.Супрун // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2009.- Вип. 5. – с.33 - 40.
- 50.Тарасюк М. В. Доходи бюджету в системі соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс] / М. В. Тарасюк, О. С. Сироветник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2018. - Вип. 21(2). - С. 93-97.
- 51.Управління державним боргом: Навч.посіб. – Прутська О.О., Сьомченков О.А., Гарбар Ж.В., Губанова Л.І., Руденко В.В./за заг.ред. Прутської О.О. – К.: Центр учбової літератури,2010. – 216с.
- 52.Федосов В. М. Фінанси : підручник / В. М. Федосов, В. М. Опарін, Л. Д. Сафонова та ін. ; за заг. ред. В. М. Федосова. – Київ : КНЕУ, 2006.
- 53.Финансы: Учебник / [Под ред. М.В. Романовского, О.В. Врублевской, Б.М. Сабанти]. – М.: Перспектива, ЮРАЙТ, 2000. – 520 с.
- 54.Фінанси: Підручник / [За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова]. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
- 55.Хоменко І. О. Управління бюджетним дефіцитом в сучасних умовах [Електронний ресурс] / І. О. Хоменко, А. О. Порицька // Економіка та управління на транспорті. - 2018. - Вип. 6. - С. 160–166.
- 56.Хомутенко А. В. Актуалізація застосування інструментів управління при плануванні доходів державного бюджету України [Електронний ресурс] / А. В. Хомутенко // Європейський вектор економічного розвитку. - 2018. - № 1. - С. 107–120.
- 57.Цілі розвитку тисячоліття // ПРООН. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/2015%20MDGs%20Ukraine%20infographics%20ukr.pdf>.

58. Чернадчук Т.О. Держава як суб'єкт фінансових правовідносин / Т.О. Чернадчук // Право України. – 2007. – № 6.
59. Чугунов І. Я. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки [Електронний ресурс] / І. Я. Чугунов, К. В. Брижан // Економічний вісник університету. - 2017. - Вип. 32(1). - С. 241-251.
60. Щербіна В. В. Модель підвищення ефективності макроекономічного прогнозування та планування доходів Державного бюджету України [Електронний ресурс] / В. В. Щербіна // Академічний огляд. - 2017. - № 1. - С. 44-53.
61. Юрчишена Л. Аналіз видатків державного бюджету України / Л. Юрчишена, А. Заселян // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. — 2013. — Вип. 35(2). — С. 88–93.
62. Mink, M., and De Haan, J. Has the Stability and Growth Pact Impeded Political Budget Cycles in the European Union? // CESIFO Working Paper No. 1532. - Munich: CESIFO, 2005. - 24 p
63. Rogoff, K. Equilibrium Political Business Cycles // American Economic Review. - 1990. - Vol. 80. - No. 1. - P. 21-36.